

Utlåtande 2004:110 RVII (Dnr 325-680/2004)

Gemensam informationskampanj för att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem

Hemställan från Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Socialtjänstnämnden får i uppdrag att närmare undersöka förutsättningarna för och, i samarbete med stadsdelsnämnderna, planera en informations- och rekryteringskampanj i syfte att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem.
2. Socialtjänstnämnden skall undersöka intresset hos länskommunerna för en gemensam kampanj.
3. Skrivelsen från Enskede-Årsta stadsdelsnämnd anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd har i ett beslut den 29 januari 2004 hemställt hos kommunfullmäktige om att staden genomför en gemensam informations- och rekryteringskampanj för att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem.

Remisser

Ärendet har för synpunkter remitterats till stadsledningskontoret och socialtjänstnämnden.

Stadsledningskontoret ställer sig bakom förslaget.

Socialtjänstnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få i uppdrag att närmare undersöka förutsättningarna för och planera en informations- och rekryteringskampanj i syfte att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem.

Mina synpunkter

Fler och fler familjehemsplaceringar görs i familjer i barnets nätverk men detta är inte alltid möjligt. Framför allt är det svårt att hitta familjehem till äldre ungdomar med svårare problematik. Bristen på familjehem gör det svårare att matcha barn och familj. För att varje barn ska kunna få en placering som är till det barnets bästa behövs ett stort urval av familjehem att välja mellan. Bristen på familjehem innebär också att stadsdelsnämnderna tvingas vända sig till privata familjehemsrekryterare med höga kostnader som följd. En kampanj av det slag som Enskede-Årsta föreslår i sin skrivelse skulle även kunna minska dessa höga kostnader.

Stadsdelsnämnderna har ansvar för familjehemsplaceringar. Socialtjänstnämnden driver en intäktsfinansierad verksamhet, Familjehemskonsulterna, som på stadens uppdrag bl.a. rekryterar och utbildar nya och befintliga familjehem.

Samordningsansvaret för en informations- och rekryteringskampanj skall ligga hos socialtjänstnämnden. Eftersom Familjehemskonsulterna är en intäktsfinansierad verksamhet är Familjehemskonsulternas resurser begränsade när det gäller att driva kampanjer. En större informations- och rekryteringskampanj bör därför genomföras av socialtjänstnämnden i samarbete med stadsdelsnämnderna. Stadsdelsnämnderna och socialtjänstnämnden har tillsammans stadens uppdrag och resurser för rekrytering av familjehem. Socialtjänstnämnden skall även ta kontakt med övriga kommuner i länet för att undersöka intresset för en gemensam kampanj. Kommunförbundet i Stockholms län, KSL, har inte genomfört några kampanjer för att få fler familjehem i länets kommuner.

Kampanjer har tidigare genomförts i bl.a. Göteborg. Det är viktigt att socialtjänstnämnden hämtar in erfarenheter från andra kommuners kampanjer. Erfarenheten visar att det är svårare att få familjer med utländsk bakgrund att anmäla intresse för att bli familjehem. Det är därför viktigt att kampanjen utformas så att även dessa familjer går att rekrytera.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Socialtjänstnämnden får i uppdrag att närmare undersöka förutsättningarna för och, i samarbete med stadsdelsnämnderna, planera en informations- och rekryteringskampanj i syfte att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem.
2. Socialtjänstnämnden skall undersöka intresset hos länskommunerna för en gemensam kampanj.
3. Skrivelsen från Enskede-Årsta stadsdelsnämnd anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Stockholm den 16 juni 2004

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Margareta Olofsson

Anette Otteborn

Särskilt uttalande gjordes av *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) och *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Det är mycket angeläget att förbättra rekryteringen av familjehem. Hemställan om en stadsgemensam kampanj, som gjorts av Enskede-Årsta stadsdelsnämnd på kristdemokratiskt initiativ, bör tillstyrkas. Erfarenheterna av liknande initiativ är goda.

En dylik kampanj bör i möjligaste mån samordnas med övriga kommuner i Stockholms län.

ÄRENDET

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd har i ett beslut den 29 januari 2004 hemställt hos kommunfullmäktige om att staden genomför en gemensam informations- och rekryteringskampanj för att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd beslöt den 29 januari 2004 följande

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande åberopas som svar på skrivelserna.
2. Hemställs hos Kommunfullmäktige att staden genomför en gemensam informations- och rekryteringskampanj för att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem.
3. Därutöver anföres följande.

Det råder tyvärr brist på familjehem såväl i Stockholms stad som i landet som helhet. I den rapport som Stockholms stads revisorer nyligen presenterade pekade man bland annat på detta problem.

Många familjer och enskilda saknar information om hur socialtjänsten arbetar med utsatta barn och att placering i familjehem i många fall är en bra åtgärd. Bristen på kunskap leder troligen till att många familjer som skulle vara lämpliga aldrig ens överväger att bli familjehem.

I Göteborg har större kampanjer genomförts i syfte att såväl öka kunskapen som rekrytera familjehem. Generellt sett har de varit framgångsrika. I staden sker rekryteringen bland annat genom att de enskilda stadsdelsnämnderna annonserar efter familjehem eller att Familjehemskonsulterna inom Socialtjänstförvaltningen gör det. En större samordnad insats skulle kunna väcka uppmärksamhet och öka kunskapen om familjevården. Därmed skulle också möjligheten att rekrytera öka. En samordning i en sådan informationskampanj med övriga kommuner i länet, till exempel inom ramen för Kommunförbundet Stockholms Län, kan övervägas.

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna *Anders Hellström* (m), *Birgitta Axén* (m), tjänstgörande ersättaren *Christian Jobrant* (m), *bilaga*.

Enskede-Årsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 16 januari 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Under år 2003 tecknade inte stadsdelsförvaltningen avtal med familjehemskonsulterna, en verksamhet inom socialtjänstförvaltningen som erbjuder rekryteringsstöd och utbildning av familjehemmen. Anledningen till detta var att förvaltningen lokalt ville

bildning av familjehemmen. Anledningen till detta var att förvaltningen lokalt ville arbeta för att fler familjehem skulle delta i utbildning. Det hade visat sig att endast ett fåtal utnyttjat utbildningstillfällena. Förvaltningen ville se om resultatet skulle bli bättre genom att själv erbjuda utbildning i ett mindre sammanhang samt satsa mer på alternativa rekryteringsvägar. Under det gångna året har ett internat anordnats en helg med föreläsare för alla våra familjehem. Ungefär en tredjedel av våra familjehem deltog och många var släktinghem. Förvaltningen har även haft en kväll då en kvinna berättat om sina erfarenheter av att ha tre av sina barn placerade. Ett tio-tal familjehem kom.

Inför 2004 har förvaltningen åter slutit avtal med familjekonsulterna. Bedömningen är att mycket tid åtgår för att anordna utbildningar och att utbudet från familjehemskonsulterna har förbättrats. Familjehemskonsulterna erbjuder även rekryteringsstöd. Våra erfarenheter från tidigare är att förvaltningen ej fått så många rekryterade familjehem från familjehemskonsulterna.

Placeringsenheten är också en central enhet som förvaltningen har tillgång till. De kan ibland erbjuda familjehem för ungdomar som behöver lite extra stöd. Vår erfarenhet är att de är bra på att rekrytera familjehem till tonåringar men att kostnaden för dessa platser är betydligt dyrare än för "vanliga" familjehem.

Under 2003 har familjevården vid ett flertal tillfällen annonserat i dagstidningar/lokaltidningar efter familjehem. Annonserna har inte gett något större resultat. Familjevården har ett avtal med en firma kallad Sposit som ger tillgång till en familjehemsguide på internet. Erfarenheterna är positiva. Annonsering på Enskede-Årstas hemsida görs och i omgångar på stadsdelsnämndens annons sida i "Mitt i Söder". Det är svårt att rekrytera familjehem i dag. Tonåringar är svårare att placera än små barn. Barn som placeras har ofta en tyngre problematik än tidigare. Familjer har inte heller den tid som krävs, då det är vanligare att bägge föräldrarna arbetar. Inom familjevården har diskussioner förts under året hur vi ska kunna rekrytera fler familjehem för tonåringar. Inom Barn- och ungdomsenheten pågår en kompetensutveckling, där en del innebär att fler tonåringar ska placeras i familjehem och några i HVB-läroanstalter. Några HVB-läroanstalter har inte hållits i Stockholms stad på många år. Familjevårdens uppfattning är att det vore bra om någon liknande kampanj kunde samordnas för alla stadsdelar i Stockholm. Bästa sättet att rekrytera och behålla familjehem är att ge familjehemmen ett bra stöd. En effekt av att ta väl hand om familjehemmen är att de ofta genererar nya familjehem. Ett av våra vanligaste sätt att rekrytera familjehem är att få tips från våra erfarna familjehem. För att förbättra handledning till familjehemmen går en av familjehemsinspektörerna på en utbildning i att handleda familjehem. Familjevården kommer under 2004 att ha extern handledning för familjevårdsinspektörer.

Bristen på familjehem har skapat en privat marknad av företag som rekryterar och handleder kvalificerade familjehem till kostnader som ligger på mer än dubbel ersättning än vad familjehem normalt erbjuds. Förvaltningen avser att söka pengar från kompetensfonden för att få förstärkta resurser för att kunna utveckla arbetet med rekrytering. Under hösten har familjevården tillsammans med områdesgrupperna inom

barn- och ungdomsenheten arbetat med att förbättra vård och behandlingsplaner enligt BBIC (Barnets behov i Centrum). Vid överväganden har socialsekreterare alltid enskilda samtal med de placerade barnen. De erbjuds även intervjuer enligt Dartington-modellen vid uppföljningssamtalen (strukturerad intervju där man berör många områden i barnets liv). Kontakten med de biologiska föräldrarna är viktig. Familjevården arbetar tillsammans med socialsekreterare vid områdesgruppen för att sträva efter att de biologiska föräldrarna ska finnas med i planeringen kring barnet så långt det är möjligt.

Strukturen och administrationen av familjevården har förbättrats och rutiner har skapats tillsammans med administrativ personal och familjevård i syfte att förbättra dokumentationen.

Sammanfattningsvis kan sägas att de viktigaste utvecklingsområdena för familjevården 2004 är att förbättra stödet till våra familjehem, särskilt familjer från släkt och nätverk, samt att förbättra vårdplanerna för de placerade barnen så att det tydligt framgår vilken vård barnen ska få, vem som ska utföra den och hur en utvärdering ska ske.

REMISSER

Ärendet har för synpunkter remitterats till stadsledningskontoret och socialtjänstnämnden.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 16 april 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Placeringar av barn och ungdomar är stora ingrepp i familjernas liv och det är viktigt att detta sker på det bästa sätt. När familjehem bedöms som den bästa insatsen för barnet så skall staden kunna erbjuda en bra matchning mellan barnets behov och familjehemmets möjligheter.

I enlighet med lagstiftningen sker en ökande andel av placeringar i barnets nätverk. Dessa familjer kan av förklarliga skäl inte rekryteras genom allmänna kampanjer.

Som framgått ovan så är det svårast att finna familjehem till äldre barn med en svårare problematik. Det är således i första hand inte en generell brist utan en avsaknad av familjehem med särskilda förutsättningar. Det saknas en övergripande bild av hur många familjehem som saknas. Olika barns varierande behov gör att det inte är tillräckligt att endast ha en familj att välja på när placering skall ske. Ett antal alternativ behöver finnas. Därför går det inte att bestämma det exakta antalet hem som behövs vid ett givet tillfälle. Det bör dock vara möjligt att i större utsträckning än idag kartlägga vilken typ av hem som saknas samt en ungefärlig omfattning. Denna behovsanalys är central som utgångspunkt för utformande av en eventuell rekryteringskampanj.

Stadsdelsnämnderna har ansvar för rekrytering av familjehem. Socialtjänstnämndens verksamhet familjehemskonsulenterna har till uppgift att medverka vid rekrytering av familjehem. Familjehemskonsulenterna tillhör de s.k. kundorienterade verksamheterna inom socialtjänstnämnden och finansieras genom intäkter från stadsdelsnämnderna. Stadsdelsnämnderna och socialtjänstnämnden har tillsammans stadens uppdrag och resurser för rekrytering av familjehem. De kan tillsammans se till att det utformas insatser som möter de behov som identifieras inom verksamhetsområdet. Stadens resurser för familjehemsvård fördelas inom kommunfullmäktiges budget för individ och familjeomsorg. Det är stadsdelsnämnderna som inom tilldelade medel fördelar resurser till olika verksamheter och aktiviteter som t.ex. rekrytering av familjehem.

En rekryterings- och informationskampanj kan med fördel utformas gemensamt för stadsdelarna utifrån en gemensam behovsanalys. Det är naturligt att familjehemskonsulterna utformar koncept eller projektplan samt ser till att en kampanj genomförs. I den mån de inte kan finansiera en sådan aktivitet inom ramen för ordinarie intäkter eller förväntade intäkter från stadsdelsnämnderna kan de komma överens med stadsdelsnämnderna om finansiering. Om större samordningsfördelar önskas kan stadsdelsnämnderna och familjehemskonsulterna överväga att söka samarbete med andra kommuner i regionen, eventuellt genom Kommunförbundet i Stockholms län, KSL. KSL har inte genomfört tidigare dylika kampanjer.

Stadsledningskontoret menar liksom Enskede-Årstas stadsdelsnämnd att erfarenheter bör hämtas från de kampanjer som genomförts i Göteborg och i andra motsvarande sammanhang. Val av nätverk och samarbetspartners liksom kommunikationskanaler är strategiska val som behöver göras utifrån de behov som identifierats. Det gäller såväl för direkt rekrytering som kampanjer för att öka medvetenheten om familjehem som en bra åtgärd.

Stadsledningskontoret anser att stadsdelsnämnderna och socialtjänstnämnden i sammanhanget också kan överväga andra åtgärder för att göra det mer attraktivt att bli familjehem till den grupp som anges vara svårast att rekrytera familjehem för. Bland möjliga åtgärder som prövats av andra kommuner finns ett ökat stöd till familjehemmen i form av särskild rådgivning eller handledning.

Sammanfattningsvis anser stadsledningskontoret att kommunfullmäktige bör ställa sig bakom att stadsdelsnämnderna tillsammans med socialtjänstnämnden utifrån de behov som konstateras genomför en för staden gemensam informations- och rekryteringskampanj. Nämnderna har de uppdrag som krävs för att inom befintliga budgetramar genomföra en kampanj av det slag som efterfrågas.

Socialtjänstnämnden beslöt den 27 april 2004 följande

1. Socialtjänstnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som sitt yttrande.
2. Tjänsteutlåtandet överlämnas till kommunstyrelsen.

Socialtjänstnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få i uppdrag att närmare undersöka förutsättningarna för och planera en informations- och rekryteringskampanj i syfte att öka medvetenheten om familjevården och rekrytera familjehem. I uppdraget ska ingå att undersöka intresset hos länskommunerna för en gemensam kampanj.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Désirée Pethrus Engström* (kd), bilaga.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande av den 11 mars 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Socialtjänstförvaltningen tillstyrker skrivelsens förslag att genomföra en kampanj i syfte att öka medvetenheten om familjehemsvård samt rekrytera familjehem.

Under våren 2003 granskade Revisionskontoret familjevården i Stockholm. I sin rapport "Familjevården i Stockholm"¹ pekar man på flera punkter där familjevården behöver förbättras. En sådan punkt handlar om insatser för att säkerställa tillgången på familjehem:

"Stadsdelsnämnderna har svårigheter med att hitta familjehem framför allt till äldre barn och barn som bedöms ha svårare problematik. Det har även framkommit i granskningen att det oftast tar längre tid att hitta och placera ett barn än de fyra månader som utredningen ska pågå enligt lagen. Barnen bor då ofta i jourhem. Eftersom familjehem är en knapp resurs och det är väsentligt att de är av hög kvalitet anser revisionskontoret att socialtjänstförvaltningen tillsammans med stadsdelsförvaltningarna bör se över vilka gemensamma åtgärder som behövs för att åstadkomma en så effektiv lösning som möjligt för staden som helhet, när det gäller att rekrytera familjehem. Det är bl a angeläget att undersöka om det finns byråkratiska hinder som kan undanröjas."

Socialtjänstlagen anger att ett barn som behöver placeras utanför det egna hemmet ska ha möjlighet att hålla kontakt med anhöriga och andra närstående. I första hand ska nämnden undersöka möjligheten att placera barnet hos anhöriga eller andra närstående, så kallade släktinghem.

Den statistik som finns tillgänglig är från 2002. Totalt hade Stockholm 879 barn/ungdomar placerade i familjehem detta år. Cirka 30 procent av barnen var placerade i så kallade släktinghem. Antalet nyplaceringar under året uppgick till 152, av dessa placerades cirka 50 procent i släktinghem. Övriga placerades i andra föreslagna hem (25%) eller i rekryterade familjehem (25%).

¹ Revisionskontoret, Nr 12 oktober 2003, dnr 420/126-03

Ansvar för rekrytering, urval och utbildning av familjehem ligger på stadsdelsförvaltningarna. Vid socialtjänstförvaltningen finns en enhet, Familjehemskonsulterna, som erbjuder hjälp med rekrytering, PRIDE-utbildning² av blivande familjehem, fortbildning av befintliga familjehemsföräldrar och tjänstemän, tolkning av intervjuer enligt Kälvestensmodellen, handledning till stadsdelarnas familjehemsinspektörer, arrangemang för familjehem inklusive familjernas egna och placerade barn samt arrangerande av samtalsgrupper för barn/ungdomar. Ansvar för urval/matchning samt för utförandet av djupintervjuer av familjehemsföräldrarna ligger kvar på stadsdelens familjevård. Enheten är intäktsfinansierad och stadsdelarna kan sluta en överenskommelse om att ta del av tjänsterna man erbjuder mot en avgift som för närvarande uppgår till 90-170 tkr per år beroende på hur många familjehemsplacerade barn stadsdelen har. För år 2004 har 15 stadsdelar slutit en sådan överenskommelse med enheten. Under år 2003 hade enheten cirka 90 förfrågningar om nya familjehem till barn och ungdomar. Alla förfrågningar resulterar inte i uppdrag på grund av att stadsdelarna hittar andra lösningar och cirka hälften återtogs därför. Enheten lämnade förslag på 75 familjehem. För närvarande har familjehemskonsulterna cirka 25 rekryteringsuppdrag aktuella.

I Göteborg genomfördes en kampanj åren 1999-2000. Kampanjen som fick stort utrymme genom massiva annonseringar i dagspress och på kommunens affischeringsplatser gav ett mycket gott resultat. Kampanjen uppnådde sina syften: att skapa uppmärksamhet och debatt om familjehemsvård, att öka kunskapen om familjehem samt att rekrytera fler familjer.

Även i Norge genomförs återkommande stora riksomfattande kampanjer i statens regi.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att socialtjänstnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som sitt yttrande samt hemställer om att få i uppdrag att i första hand utreda förutsättningarna att genomföra en kampanj, eventuellt i samverkan med övriga länskommuner.

² PRIDE är ett kompetensbaserat utbildningsprogram som förbereder och utreder, utvecklar och stödjer familjehem. Den första delen omfattar 10 träffar á 3 timmar med 6-10 familjer under ledning av en familjehemsutbildare och en familjehemsförälder.

RESERVATIONER M.M.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av ledamöterna Anders Hellström (m), Birgitta Axén (m), tjänstgörande ersättaren Christian Jobrant (m) är av följande lydelse.

Mot bakgrund av svårigheten att rekrytera familjehem som Revisionskontorets rapport "Familjevården i Stockholm" vittnar om skulle en särskild insats för att försöka säkerställa tillgången på familjehem kunna förbättra situationen avsevärt.

Men i arbetet att rekrytera externa familjehem måste barnens behov att behålla sina relationer till närstående sättas främst. Att släkt och närstående provas i första hand när ett barn står inför ett omhändertagande ändrades 1999 från *bör* till *skall* (kap 6, § 22, SoL). Fortfarande framkommer uppgifter som säger att socialtjänster runt om i landet inte alltid utreder möjligheten till närståendeplicering och att socialtjänster är tveksamma till att ta kontakt med personer i barnens närhet om vårdnadshavaren är negativt inställd till detta. (www.geocities.com/mormorsupproret)

Att det finns ett behov av ett omfattande rekryteringsarbete av externa familjehem står klart. Men i detta arbete får inte möjligheten till släkt-/närståendeplicering glömmas bort. Den skall alltid provas innan placering i externt familjehem kan komma ifråga.

Socialtjänstnämnden

Det särskilda uttalandet av ledamoten Désirée Pethrus Engström (kd) är av följande lydelse.

Det är mycket angeläget att förbättra rekryteringen av familjehem. Hemställan om en stadsgemensam kampanj, som gjorts av Enskede-Årsta stadsdelsnämnd på kristdemokratiskt initiativ, bör tillstyrkas. Erfarenheterna av liknande initiativ är goda.